

BONTON PONAŠANJA U SPORTU za sportaše

BONTON PONAŠANJA U SPORTU za sportaše

NAKLADNIK: Hrvatski fair play odbor

ZA NAKLADNIKA: Danira Bilić

UREDNICI: Nataša Muždalo
Biserka Vrbek

AUTORI: Nataša Muždalo
doc. dr. sc. Zrinka Greblo Jurakić

PRIJEVOD: Lucija Bilić i Ljiljana Ujlaki Šubić

PARTNER: Hrvatski olimpijski odbor

SURADNICI: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Hrvatski nogometni savez
Hrvatski košarkaški savez

ILUSTRACIJA: Nik Titanik- niktitanicstudio.com

FOTO: Drago Sopta / Hrvatski nogometni savez

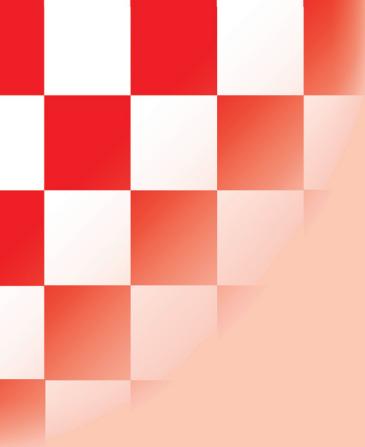
KONCEPT I GRAFIČKO
OBLIKOVANJE: Seniko studio d.o.o., Zagreb

TISAK: Tiskara Zelina d.o.o., Zelina

NAKLADA: 1000 primjeraka

Zagreb, 2021.

ISBN: 978-953-7894-05-4

HRVATSKI
FAIR PLAY ODBOR
Croatian
Fair Play Committee

HRVATSKI OLIMPIJSKI ODBOR

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija

HRVATSKI
NOGOMETNI
SAVEZ
CROATIAN FOOTBALL FEDERATION

Drage sportašice i sportaši,

Želja nam je da s ovim Bontonom još jednom naglasimo značajnu društvenu ulogu sporta koja je prvenstveno usmjerena na odgojno - obrazovne vrijednosti fair playa.

Kroz sport se na najprirodniji način, kroz igru i zabavu, učimo temeljnim ljudskim vrijednostima, poštenoj igri, poštovanju drugih i sebe te jačanju samopouzdanja što je posebno važno kod mladih ljudi. Fair play je važno obilježje sporta, nepisano pravilo skupa univerzalnih ljudskih vrijednosti, koje svoje vrijednosti ne drži samo u sportu već i u svakodnevnom životu.

Odnosno, fair play ponašanje predstavlja pravu bit sporta, koja se očituje u djelima, a ne riječima. Važnu ulogu u promociji tih vrijednosti imaju upravo sportaši, kao glavni akteri sportskih događanja, a koji nastupaju u duhu poštene borbe.

Međutim, pojavljuju se i suprotne tendencije. Pojavljuju se ponašanja koja nisu u duhu sportskih pravila i moralnih vrijednosti kao što su nasilje, doping, namještanje rezultata, diskriminacija i drugi neprihvatljivi oblici ponašanja. Nažalost, ponekad uspjeh i kompetitivnost dovode do motivacije sportaša za uspjehom pod svaku cijenu. Veliki broj sportaša svakodnevno je u središtu pozornosti, gledaju ih tisuće ljudi, navijači i publika koji prate svaki njihov pokret ne samo na sportskim borilištima već i izvan njih.

Činjenica je da su sportaši, posebice oni uspješniji, htjeli oni to ili ne, uzor drugima te imaju veliki utjecaj na svoje okruženje. Stoga je važno da sportaši shvate da će ljudi njihove aktivnosti pratiti, prosuđivati i komentirati, a kada naprave pogrešku i javno osuđivati. Pogreške se događaju, međutim, kako je bitno kako će sportaši reagirati nakon što učine pogrešku, odnosno hoće li je priznati, djelovati pozitivno i preuzeti odgovornost za napravljenu pogrešku, ili neće.

Upravo poštivanje pravila, uvažavanje suparnika, odnosno natjecanje i življenje u duhu fair playa - vrijednosti su koje velike sportaše čine i velikim ljudima, koji su priznati i cijenjeni diljem svijeta, te predstavljaju uzor djeci i mladima u svojoj zajednici.

Danira Bilić
Predsjednica Hrvatskog fair play odbora

Drage sportašice i sportaši,

zadovoljstvo mi je napisati prigodno slovo o fair playu u sportu jer to je područje u kojem je proslavljenko ime naše domovine jednako kao i na sportskim borilištima. Samo u posljednjem desetljeću na međunarodnoj razini prepoznate su i nagrađene brojne fair play geste natjecatelj(ic)a u opremi s crveno-bijelim kvadratićima, na što smo i mi u Hrvatskom olimpijskom odboru vrlo ponosni. Podsjetio bih na geste koje su mi i osobno izazvale veliko divljenje.

Puno više od natjecateljskog fair playa predstavlja čin djevojčice Hane Dragojević iz 2013. godine, kada je kao vodeća u utrci odustala od natjecanja da bi spasila kolegu jedriličara zarobljenog u konopcima ispod prevrnute jedrilice. Prepoznala je trenutak u kojem je sportska pobjeda postala nevažna, pomogla suparniku i apsolutno zaslужila sva naknadna priznanja, uključujući i **Nagradu predsjednika Međunarodnog olimpijskog odbora - MOO mladima za fair play gestu I.**

Osim ove vrste požrtvovnog čina, naši su sportski predstavnici izrazito skloni pomoći suparnicima u nevolji posudbom sportskih rekvizita i opreme, pa i nauštrb svojih rezultata, a u tom pogledu prije dvije godine oduševio nas je biciklist Marin Ranteš. U trenutku puknuća gume izravnom je suparniku za svjetsko zlato posudio vlastiti BMX. To mogu učiniti samo istinski sportaši i nesebični ljudi.

Prošle godine svjedočili smo iznimnoj fair play gesti samostreličarke Valentine Peregrin koja je skinula s vrata medalju, uručenu joj nakon sudačkog previda, i proslijedila je suparnici iz Njemačke. Taj je čin vrhunac korektnosti izvan samog natjecanja i pomalo me asocira na dobro nam poznati olimpijski događaj.

Najuspješnije Olimpijske igre u povijesti hrvatskog sporta, one u Rio de Janeiru 2016. godine, mjesecima nakon završetka imale su medijski nastavak na temu osvojenog srebra našeg veslačkog samca Damira Martina. Potpuno identično vrijeme dvojice najbržih veslača u finalu, samo po sebi je sugeriralo i dodjelu dviju zlatnih medalja, ali odlučeno je drugačije. Damir Martin nije se osjećao pobijđenim u toj utrci, a ipak mu je pripalo srebrno odličje. Na takvu sudačku odluku nije se želio žaliti ako ona podrazumijeva oduzimanje zlatnog odličja njegovu novozelandskom suparniku. Koliko god se moglo činiti spornim „samo srebro“ oko njegova vrata, niti jednog trenutka za njega nije bilo sporno da je suparnik zasluzio zlato. Sportski svijet prepoznao je njegovo stajalište kao sjajan primjer nesebičnosti i fair playa.

Sport je otvorena pozornica s koje se u javnost šalje jasna poruka. Svi bismo željeli da to uvijek bude poruka o uspješnosti, ali ponekad trebamo stisnuti ruku i čestitati suparniku na boljoj izvedbi, boljem rezultatu. Porazi su dio sporta, a čestitanje suparniku - dio sportske i ljudske korektnosti, dio bontona.

Bilo bi uistinu lijepo da događaji na sportskim „pozornicama“ uvijek budu usmjereni na slanje poruka o korektnom suparništvu i viteškom nadmetanju jer to je bit sporta. Nemojte se nikada umoriti čineći fair play geste, budite i po tome prepoznatljivi, kao što je preko vas i vaših sportskih postignuća na kartama svijeta prepoznatljiva Hrvatska!

dr.sc. Zlatko Mateša,
predsjednik Hrvatskog olimpijskog odbora

U okviru projekta „Bonton ponašanja u sportu“ koji je namijenjen svim dionicima sportskih aktivnosti, u ovoj knjižici predstavljamo bonton ponašanja za sportaše.

Sukladno Zakonu o sportu, sportaš je osoba koja se priprema i sudjeluje u sportskim natjecanjima kao član pravne osobe koja obavlja sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima ili kao osoba koja obavlja samostalnu sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima.

No, sportaš je puno više od toga. Sportaš je osoba od koje se očekuje da na sportskom terenu, ali i izvan njega svojim ponašanjem aktivno promiče temeljne vrijednosti sporta koje uključuju solidarnost, suradnju i međusobno poštovanje. Djeca i mladi sportaše često doživljavaju kao uzore i modele prema kojima oblikuju svoje ponašanje i stavove, stoga je ponašanje sportaša potrebno promatrati u širem društvenom kontekstu.

Bonton za sportaše sadrži skup univerzalnih sportskih pravila koja zajedno sa specifičnim pravilima određenog sporta čine jedinstvenu, nedjeljivu cjelinu. S ciljem ostvarenja višestrukih pozitivnih učinaka sudjelovanja u sportu, fair play pristup i promocija pozitivnih vrijednosti sporta trebaju biti sastavni dio svake sportske aktivnosti. Postupajući u skladu s pravilima bontona, sportaši uče različite psihosocijalne vještine koje doprinose njihovoј osobnoј dobrobiti, dobrobiti drugih dionika sportskih aktivnosti kao i dobrobiti društva u cjelini.

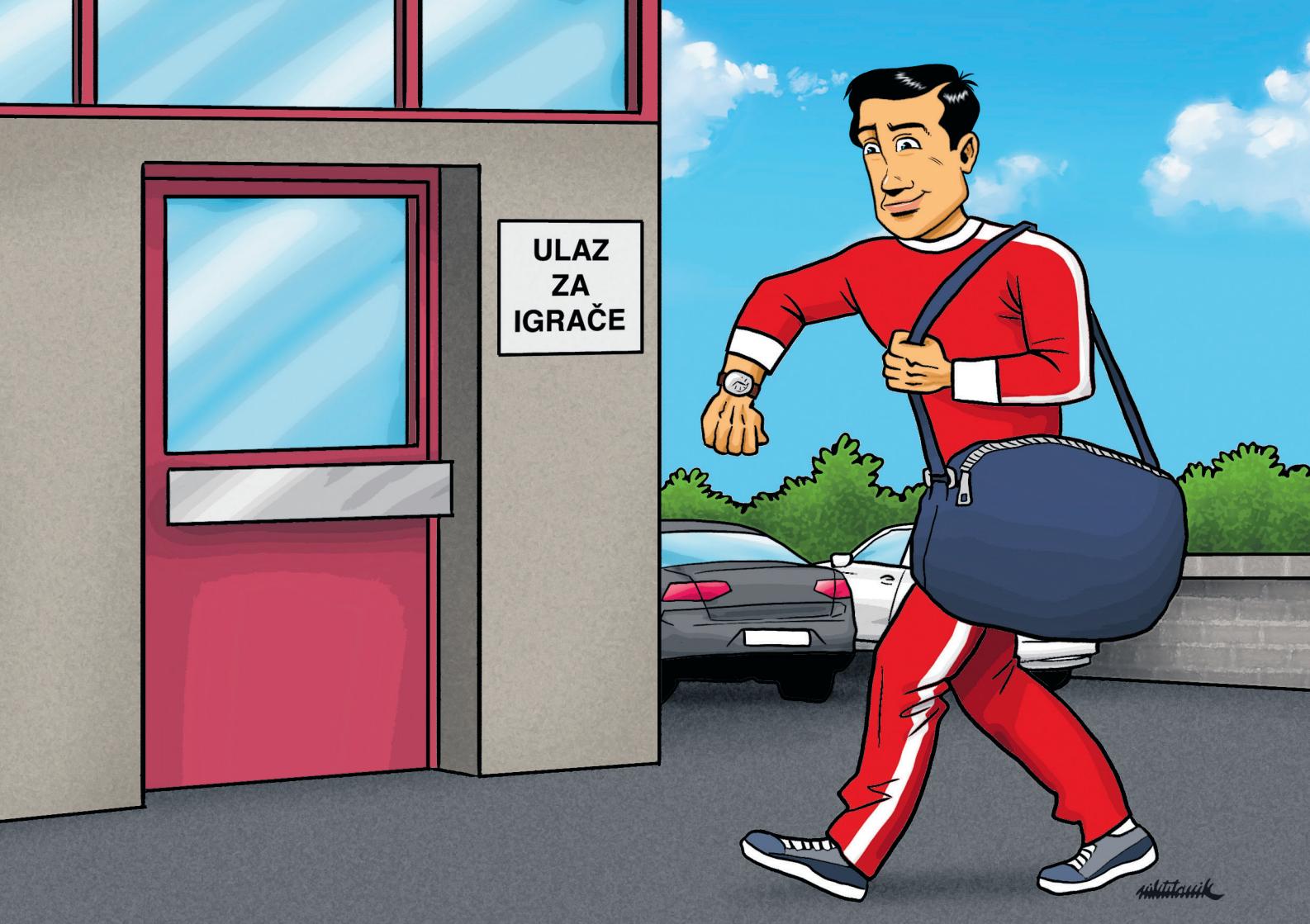
FAIR P

FAIR PLAY

IR PL

1. POŠTUJTE PRAVILA SPORTA U KOJEM SUDJELUJETE

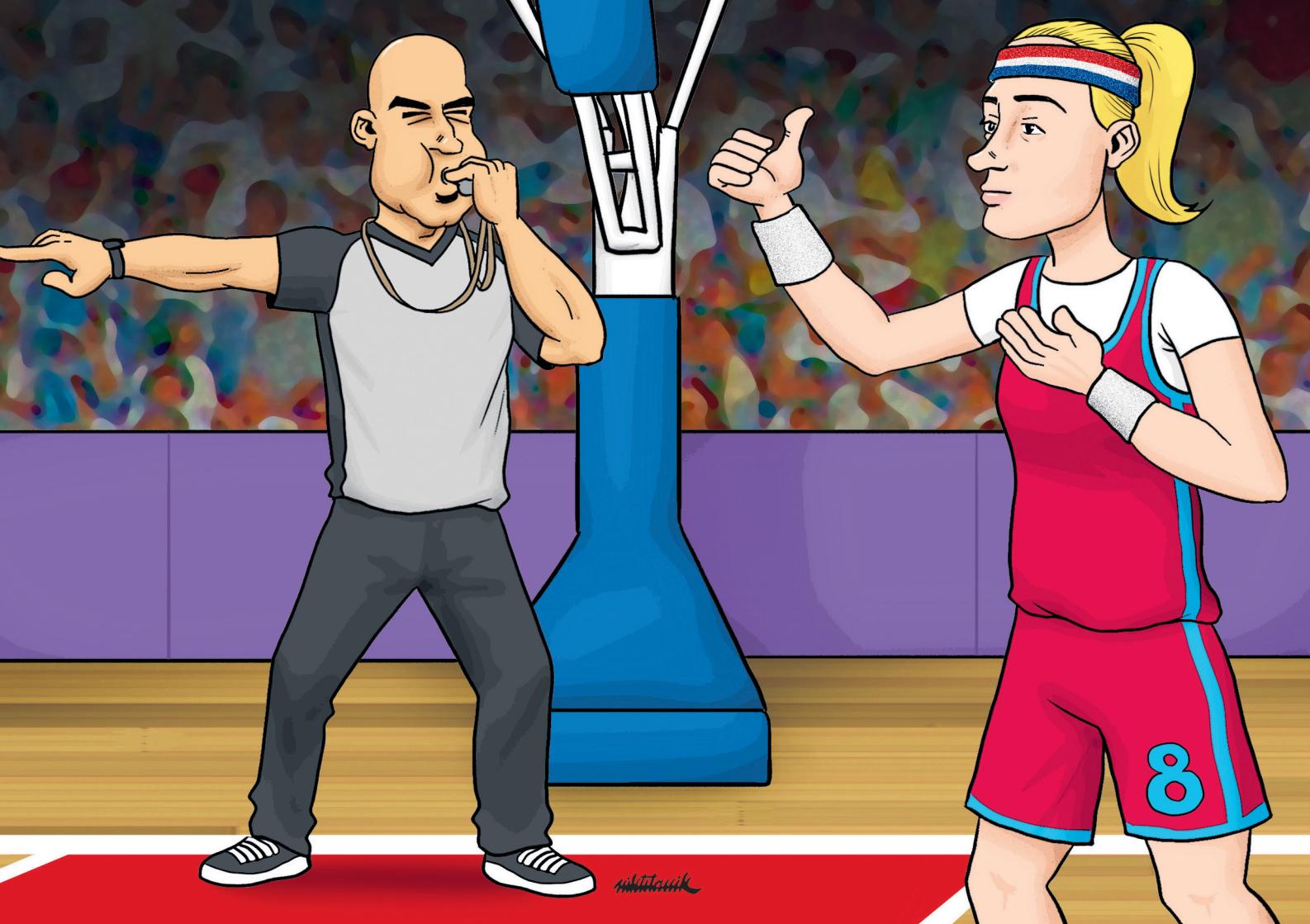
Kako bi se mogli baviti nekim sportom, **važno je poznavati i poštovati pravila sporta**. Poštivanje pravila podrazumijeva ponašanja i postupke koji su u duhu sporta te oštru osudu neetičnih postupaka za postizanje prednosti (npr. glumljenje ozljede ili provociranje protivnika). Težnja za postizanjem najboljeg rezultata, uz poštivanje pisanih i nepisanih etičkih pravila, osigurava ravnopravno natjecanje sportaša u duhu fair playa. Ne sudjelujte u aktivnostima u kojima se pobjeda ili prednost pokušavaju ostvariti kršenjem ili zaobilaženjem pravila. Sudjelujte u sportu bez uzimanja dopinga i korištenja nedopuštenih supstanci ili postupaka. **Svojim ponašanjem budite pozitivan primjer drugima**. Ako primijetite da neki sportaši ne znaju ili ne poštuju pravila sporta, upoznajte ih s pravilima i razgovarajte s njima o važnosti fair playa.

mitic

2. POŠTUJTE TUĐE VRIJEME

Cijenite svoje i tuđe vrijeme te **na trening uvijek dođite u dogovorenom terminu**. Osim što ometa rad i narušava planirani tijek treninga, kašnjenje narušava i odnos s drugim ljudima jer od svih sudionika određene aktivnosti zahtijeva prilagodbu ili promjenu prvotnog plana. Kasniji početak i posljedično kasniji završetak treninga mogu poremetiti cijelodnevni raspored sportaša, stoga kašnjenje neodgovornih pojedinaca kod drugih često pobuđuje frustraciju i ljutnju. Naši postupci nerijetko govore glasnije od naših riječi, a **dolazak na vrijeme govori da vam je stalo do treninga, da ste pouzdani i odgovorni u svom pristupu radu te da poštujete svoje trenere, suigrače i ostale članove sportskog tima.**

schattenspiel

3. POŠTUJTE SUDAČKE ODLUKE

Sportsko ponašanje podrazumijeva poštivanje i prihvatanje sudačkih odluka, što uključuje i slučajeve u kojima sportaš smatra da je odluka suca trebala biti drugačija. Prije svega, važno je uvijek imati na umu da su suci stručne osobe educirane o pravilima određenog sporta, o načinu opažanja sportskog natjecanja te obilježjima objektivnog i nepristranog načina suđenja. Prebacivanje krivnje na suce često je loš izgovor za lošu izvedbu. Sportaši koji poštuju odluke sudaca preuzimaju odgovornost za svoje postupke te uče na temelju iskustva koje ih čini spremnijima za buduće izazove.

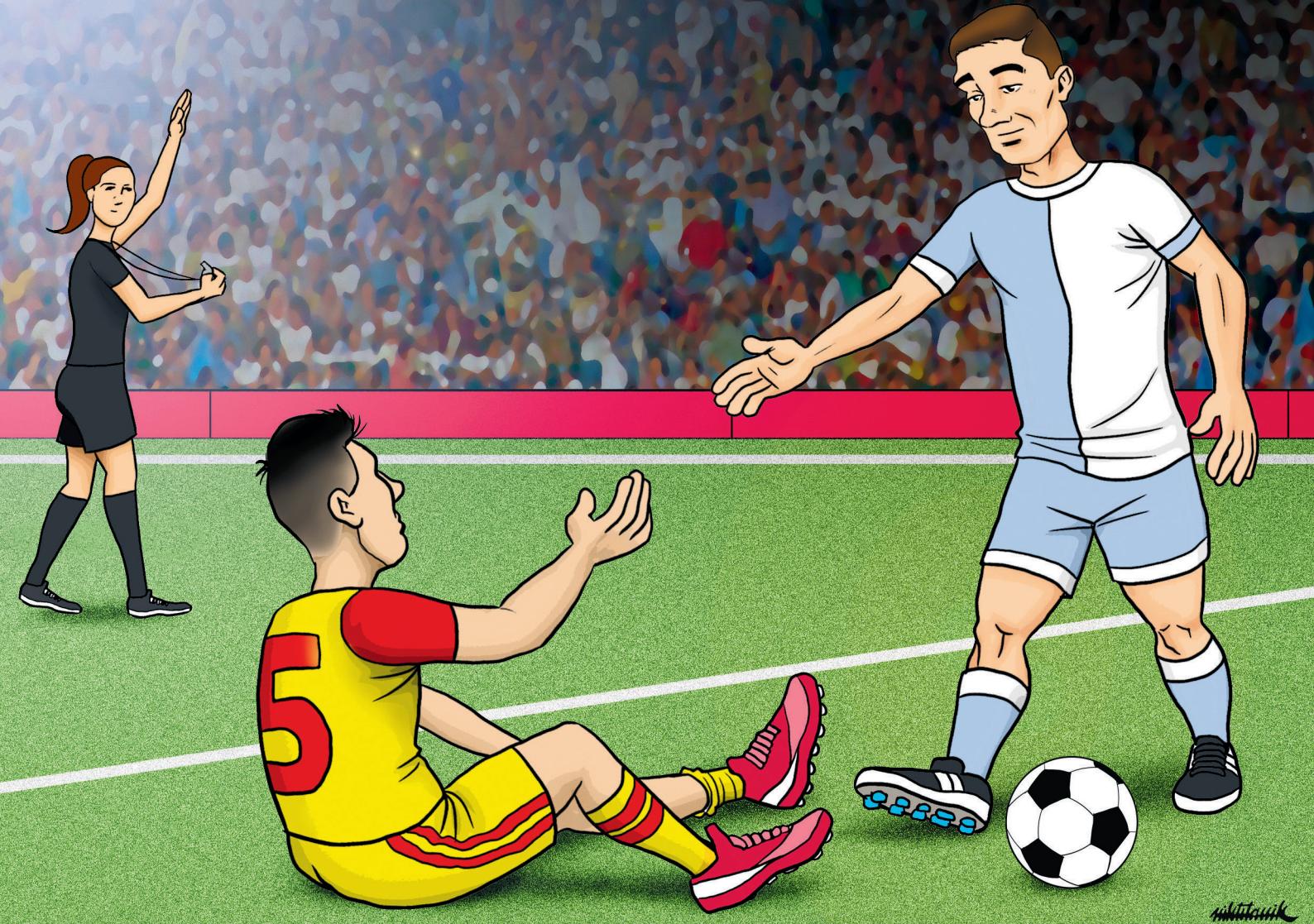

4. POŠTUJTE SVOJE TRENERE, SUIGRAČE I ČLANOVE SPORTSKOG TIMA

Uspješan sportski tim je tim u kojem svaki pojedinac svojim znanjem i trudom doprinosi zajedničkom cilju. **Poštujte odluke trenera, slijedite zadane upute i imajte povjerenja u strategiju i viziju trenera.**

Pohvalite suigrače ili članove svog tima za dobar uspjeh na natjecanju, istaknite njihove dobre strane i ohrabrite ih u slučaju neuspjeha, pomozite im da pogrešku iskoriste kao priliku za učenje i razvoj novih vještina i sposobnosti. Izbjegavajte nekonstruktivnu kritiku te zlonamjerno i destruktivno ponašanje jer takvi postupci imaju negativne posljedice za pojedince i tim u cijelini.

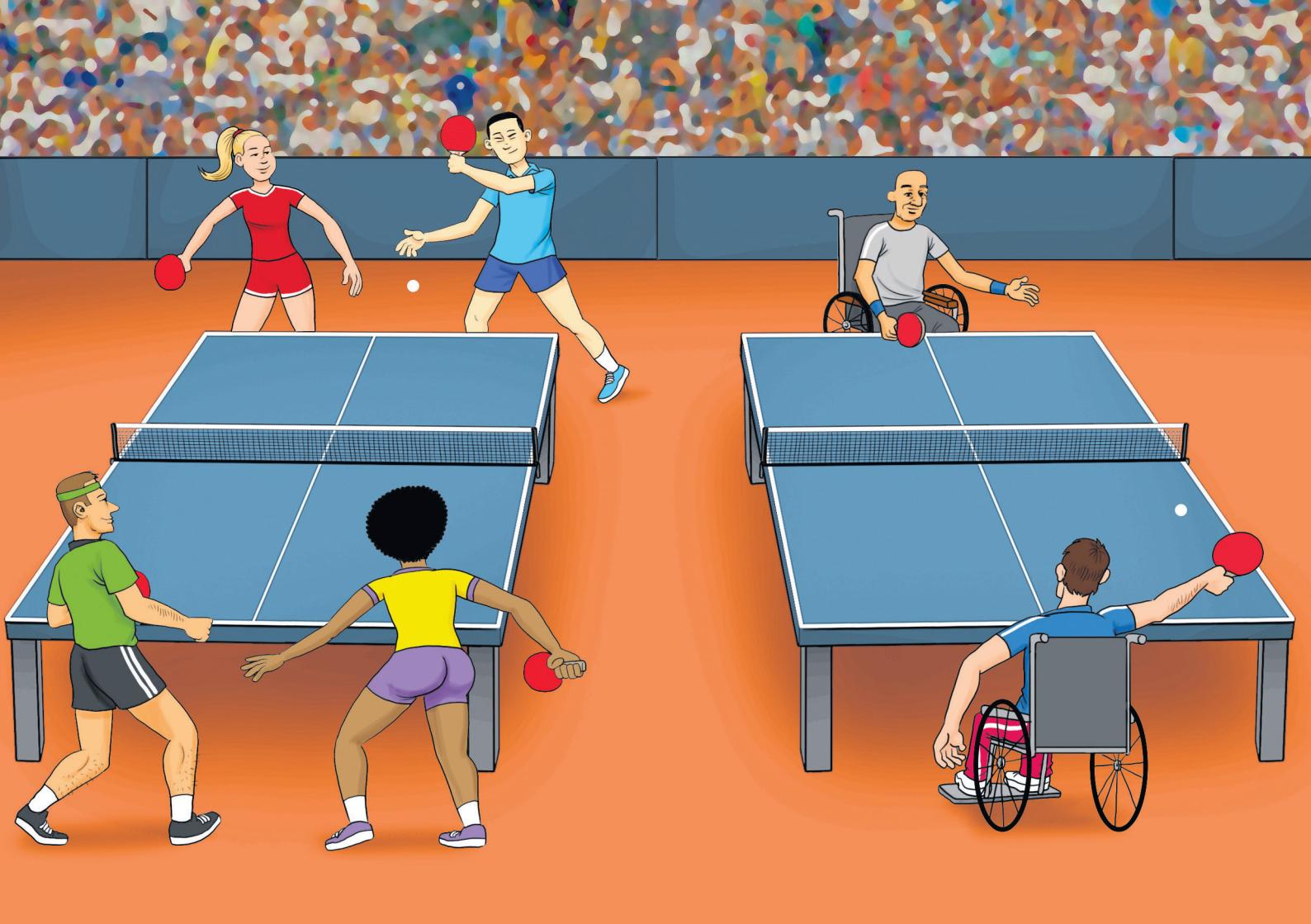
Konačno, **ne zaboravite prepoznati važnost drugih stručnjaka kao što su fizioterapeuti, nutricionisti, liječnici, psiholozi** i svi oni koji svojim znanjem i trudom čine sve što je u njihovoj moći kako bi vaša izvedba bila na najvišoj razini.

5. POŠTUJTE SPORTSKE RIVALE

U pobjedi i u porazu, pokažite poštovanje prema sportašima protiv kojih se natječete. Uvijek završite natjecanje rukovanjem i čestitkama. Psovakama, svađama i prijetnjama nije mjesto na sportskom terenu. U sportskom duhu, vlastitim primjerom ukažite na važnost međusobnog poštovanja sportaša - pomozite članu suparničke ekipe ustati nakon pada, zaustavite utakmicu ukoliko primijetite da je igrač drugog tima ozlijeden i da treba liječničku pomoć, posudite rezervnu opremu sportašu čija se oprema izgubila ili uništila u transportu.

Fair play ponašanjem aktivno doprinosite očuvanju i promicanju temeljnih vrijednosti sporta, ali i izgradnji boljeg društva u cjelini.

6. NE PODRŽAVAJTE STEREOTIPE, PREDRASUDE I DISKRIMINACIJU U SPORTU

Sport je aktivnost koja je utemeljena na temeljnim ljudskim vrijednostima koje podrazumijevaju međukulturalni dijalog i poštivanje različitosti. **Pravi sportaš nikada neće učiniti nešto što može zastrašiti, uvrijediti, poniziti ili diskriminirati bilo koju drugu osobu na temelju spola, boje kože, invaliditeta, dobi, religijskog opredjeljenja, seksualne orientacije, nacionalnog podrijetla, obrazovanja ili socijalnog statusa.** Svojim ponašanjem aktivno doprinosite tome da sport bude aktivnost kojom se promiču socijalna pravda i međusobno poštovanje.

Za mene, kao profesionalnu sportašicu (košarkašicu), Bonton pravila ponašanja i natjecanje prema fair playu najbitniji su elementi sporta. Sport bez fair playa teško da bi mogao postojati, pogotovo u profesionalnom smislu.

Natjecateljski duh je dio svih nas, ali je važno pravilno ga njegovati suprotno od smjera antagonizma, tj. pobjede pod svaku cijenu.

Fair play omogućava jednakost svih sudionika i poštivanja pravila, kako na samom sportskom terenu, tako i izvan njega. Dopušta se prilika da pobredi onaj tko je bolji, a to povezuje vrijednost i ljepotu sporta. Osim poštivanja samog protivnika, trebamo poštivati i sve sudionike, kao npr. sudce, trenere, navijače. Moramo prezentirati fair play u svakom trenutku natjecanja.

Smatram da je u sportu veoma važna edukacija trenera, učitelja i svih koji odgajaju sportaše u smjeru da se „iz svakog izvuče najbolje“ i usmjeri prema pravilnom Bonton ponašanju. Zahvalna sam što sam imala priliku prolaziti kroz veoma dobro trenersko podučavanje iz generacije u generaciju. Isto tako veoma važnu ulogu u mom sportskom odgoju imala je moja obitelj, koja me naučila njegovati moralne vrijednosti i ideale, kompetentne trenere i zdravu sportsku zajednicu.

Sportska kultura se uči, razvija i njeguje.

Moj stav je da treba uvijek biti pošten prema igri jer igra nikada ne laže - ono što uložimo i na koji način to odradimo, to i dobijemo. Sport, u mom slučaju košarka, ima nevjerojatnu moć kojom se ovaj svijet može učiniti boljim mjestom u kojem svi mogu živjeti. Moramo koristiti našu „pozornicu“ u smjeru promicanja mira, jednakosti, zdravlja i obrazovanja za sve.

Zbog toga smatram da je za budućnost sporta veoma bitno da se sportska etika i pravila fair playa podignu na još višu razinu. Ponekad zaboravljamo osnovne ljudske moralne vrijednosti poštivanja prava drugih, ne samo u sportu, već u svakodnevnom životu.

Trebamo promišljeno i svjesno donositi odluke iza kojih možemo stajati u kontekstu fair playa.

Ljudski je pobijediti, ljudski je izgubiti, ali smisao je u tome kako znati živjeti plemenito i dostojanstveno u svakom trenutku života, pa tako i u sportu.

Slobodno mogu reći da je fair play za mene zapravo način života.

Ivana Dojkic
članica hrvatske ženske košarkaške reprezentacije

Dragi prijatelji,

od prvih koraka u nogometu smatrao sam da su poštovanje i fair play važne vrline svakog sportaša. Imao sam sreću u karijeri igrati najveće utakmice na svijetu, poput finala Svjetskog prvenstva s Hrvatskom ili finala Lige prvaka s Barcelonom, kao i dijeliti svlačionicu s najboljim nogometušima svijeta, i putem sam naučio da je korektno ponašanje ono po čemu te suigrači cijene i pamte, možda i više od nogometnog umijeća.

Zbog toga sam ponosan što sam 2014. dobio nagradu za fair play španjolske lige, a 2018. nagradu za fair play u Barceloni - ta priznanja su mi među dražima u karijeri jer simboliziraju ono što mi je osobno jako važno - pošten odnos prema svakome.

Upravo to je za mene fair play: poštivanje protivnika, suigrača, trenera, navijača, sudaca, predstavnika medija i svakog djelatnika kluba ili reprezentacije. To se odnosi i na poštivanje nogometa kao sporta, pri čemu mislim na profesionalan odnos prema radu, treningu, prehrani i svim obvezama koje imamo kao sportaši. Bavljenje sportom velika je privilegija jer imamo priliku živjeti od nečega u čemu zaista uživamo, pa je najmanje što možemo učiniti da cijenimo sport i svakoga tko u njemu sudjeluje.

Kada govorimo o fair playu, najčešće mislimo na odnose s protivnicima na terenu. Naravno, svi smo mi natjecatelji - to i jest ljepota sporta - pa u žaru borbe ponekad možda odemo i korak predaleko. No, fair play je priznati pogrešku, ispričati se, dati ruku protivniku, kao i prihvati njegovu ispriku. Svi želimo pobijediti i učiniti čemo sve za svoju ekipu, no moramo razumjeti da to želi i protivnik.

Zato imam posebno poštovanje prema rivalima koji su veliki i u pobjedi i u porazu, pa zato pokušavam i ja tako reagirati. Koliko god „vruć“, tužan i emotivan bio nakon neuspjeha, smatram da je važno smoći snage i čestitati protivničkim igračima, zahvaliti navijačima na podršci, stisnuti ruku sucima ili dati izjavu za medije. Sve to je za mene fair play.

Konačno, svi mi činimo sliku našeg sporta, neovisno igramo li finale Svjetskog prvenstva ili prijateljsku amatersku utakmicu - uvijek nas netko gleda. Korektnim ponašanjem pokazat ćemo i naš sport u najboljem svjetlu i motivirati mlade da se njime bave.

Zato je važno da od malih nogu učimo o fair playu. Pritom ključnu ulogu ima roditeljski odgoj, kao i naši prvi treneri, a potom i iskusniji suigrači. Smatram da je i ovaj Bonton odličan primjer kako pravilnom edukacijom možemo razvijati fair play među sportašima.

Ne može svatko postati veliki nogometuš, košarkaš ili tenisač. No, svatko može - i treba - biti veliki sportaš. Dovoljno je samo - pridržavati se pravila fair playa.

Od srca,

Ivan Rakitić

član hrvatske muške nogometne reprezentacije

